

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Ирена Цонева Илиева

Институт за държавата и правото при БАН

член на научното жури съгласно Заповед № ЛС – 19/04.09.2020 г. на Ректора на Бургаския свободен университет проф. д.п.н. Г. Христовоза за назначаване на научно жури за провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по „Международно право и международни отношения“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление

3.6. Право

Кандидат Ваня Христова Стаматова

I. Кратки биографични данни

Ваня Стаматова е завършила право в Бургаския свободен университет през 1995 г. Доктор е по Международно право и международни отношения от 2015 г. От 1997 г. до момента е на работа в БСУ.

Съгласно служебна бележка от Началник на „Учебен отдел“ на БСУ за уч. 2019/2020 г. има натовареност от 340 часа. В платформата Moodle тя има разработени курсове по Морско право (Публично и частно), Право на ЕС и Международно частно право.

II. Общо описание на представените материали

В обявения в ДВ, бр. 60 от 07.07.2020 г. конкурс за „доцент“ по „Международно право и международни отношения“ д-р Ваня Стаматова участва с една монография и 11 статии.

В качеството ми на член на Научното жури съм получила следните документи: Заповед № ЛС – 19/04.09.2020 г. на Ректора на БСУ за назначаване на Научно жури; заявление за участие в конкурса от Ваня Стаматова, автобиография на Ваня Стаматова; Справка за изпълнение на минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки съгласно чл. 26 ЗРАСРБ; авторска справка за приносите и резюмета на научните трудове; справка за участието в проекти; списък на публикациите за участие в конкурса; монографията за участие в конкурса; служебна бележка за учебно-преподавателска заетост; справка за учебни курсове, включени в Moodle.

С оглед релевантните за изготвяне на становище документи не съм получила нито електронно, нито на хартиен носител: диплома за придобита образователна и научна степен „доктор“; статиите, посочени в списъка на публикации за участие в конкурса и удостоверение за стаж по специалността.

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

Поради това становището ми се ограничава до представената монография Закрила на морските интереси на Европейския съюз в контекста на Европейската сигурност, БСУ, Бургас, 2020, ISBN 987-619-7126-94-5 в обем от 220 страници.

Не мога да изразя становище относно това дали другите 11 статии за участие в конкурса не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ (изискване на чл. 24, ал. 1, т. 3 ЗРАСРБ) поради липса на информация къде, кога и на каква тема е защитен дисертационния труд.

Представена е монография Закрила на морските интереси на Европейския съюз в контекста на Европейската сигурност, БСУ, Бургас, 2020, ISBN 987-619-7126-94-5 в обем от 220 страници, включително библиографията. Трудът е посветен на почти неизследвана в съвременната българска международноправна доктрина и правото на ЕС материя. Оригинално е избран предметът на изследване: интердисциплинарно проучване върху международното морско право и проекцията му в правото на ЕС в контекста на европейската сигурност.

Във въведението (от 10 с.) авторката обосновава значението на морските пространства за ЕС и неговите граждани, въвежда понятието „морски интереси на ЕС“, като отбелязва, че не съществува единно понятие. В. Стаматова сочи, че за „морска сигурност“ също няма общопризната дефиниция. Още тук са очертани четирите основни стълба, върху които се гради защитата на морските интереси на ЕС:

Дефинирани са и понятията за закрита на морските интереси в широк и в тесен смисъл – на ниво ЕС (с. 13).

Формулирана е целта на книгата: да представи и анализира закрилата на морските интереси на Европейския съюз в контекста на европейската сигурност, като фактор, определящ тяхното развитие (с. 15).

Глава Първа е посветена на същността на закрилата на морските интереси на ЕС и морска политика на други държави. Тя логично започва с изследване на европейския интеграционен процес и влиянието му върху закрилата на морските интереси на ЕС. Проследено е възникването и развитието на съвместната морска политика на ЕС, по-специално в областта на корабоплаването под влияние на присъединяването на Великобритания, Дания и Ирландия. Посочени са трудностите пред интеграционните процеси в тази сфера. Авторът аргументирано обосновава, че до началото на 80-те години на миналия век е трудно да се приеме наличието на обща политика в областта на морските интереси и морския транспорт.

Параграф 1.2 подробно анализира идеята за приемане, изработването, публикуването и обществените консултации по т. нар. Зелена книга (публикувана през 2006 г. от Европейската комисия). Следващият параграф е посветен на т. нар. Синя книга (приета през 2007 г.) - Интегрираната морска политика за ЕС и Плана за действие към нея.

Параграф 2 проследява морската политика на водещите морски държави. Разгледани са Австралия, Канада, САЩ и Япония.

Глава Втора разглежда регионални морски стратегии и закрита на морските интереси в приоритетните райони на ЕС: Балтийско море, Черно море, Средиземно море, Северно море, Атлантическият океан и Северният ледовит океан.

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

Параграф 1 е посветен на Регионалната стратегия за Балтийско море (2009 г.). Представени са значението на региона, историята на създаването на Стратегията, предизвикателствата и приоритета „околна среда“. Параграф 2 разглежда Регионалната стратегия за Адриатическо и Йонийско море (2014 г.). Представен е потенциала и проблемите на региона, областите на сътрудничество и липсата на сфери като борба с трафика на хора, трансграничната престъпност и незаконната миграция.

Параграф 3 има за предмет на изследване „Регионалната стратегия за Средиземноморския регион“. Както сочи авторката, този регион е от изключителна важност за ЕС и неговата сигурност поради множеството конфликти и кризи, тероризма и незаконната миграция. Направена е важна връзка между защитата на морските интереси на ЕС и политиката на Съюза в областта на убежището и миграцията, както и с южното измерение на политиката на съседство. Представена е Интегрираната морска политика в Средиземноморския регион, както и научноизследователската работа в материята.

Параграф 4 анализира Стратегията на ЕС за Черноморския регион. Представено е стратегическото му значение, потенциал, включително за енергийна и транспортна свързаност, за енергийната сигурност. Представена е инициативата Черноморска синергия като гъвкава рамка, която се разпростира и извън пределите на Черноморския регион - в Каспийско море, Централна Азия и държавите от Югоизточна Европа.

Параграф 5 разглежда Морската стратегия за Атлантическия океан (2013 г.), а параграф 6 Стратегията за Арктическият регион. Акцентът е поставен върху климатичните промени в Арктика, които се отразяват върху цялостната еко-система на Земята и геостратегически върху европейската сигурност, направена е връзка с универсалното морско право – Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г., както и на партикуларни и двустранни съглашения. От особено значение е последователното прилагане от ЕС на политика за спазване на принципа на „свобода на навигацията“, както и „легално преминаване по новоотворени маршрути“. Специално внимание е отделено на въпроса за интернационализацията на Централна Арктика.

Глава Трета е посветена на международното измерение на закрилата на морските интереси на ЕС и Европейската стратегия за морска сигурност. Параграф 1 разглежда създаването на ммеждународна регламентация за Международно управление на океаните, но за съжаление не е постигнал този ефект. Параграф 2 е с фокус върху опазването на морското биологично разнообразие в международни води. Тук само мимолетно е спомената Конвенцията за биологичното разнообразие, след това се разглеждат въпроси на риболова, морската безопасност, морска сигурност и свобода на плаване. Спорадично е засегнат въпросът за пиратството. Той би могъл да се развие по-широко.

Параграф 3 разглежда морските интереси на ЕС и многостранните международни форуми. Маркирани са участието на ЕС в „годишни срещи на неофициални консултативни процеси на ООН по морско право“ (с. 183), координиране преди срещите на Международната морска организация. Параграф 4 се занимава със закрилата на морските интереси на ЕС и регионално сътрудничество в поделените морски басейни

В. Стаматова не е изяснила термина „поделени морски басейни“ и поради това изложението изглежда неконсистентно и неясно. Параграф 5 разглежда Европейската стратегия за морска сигурност. Проследено е нейното изработване и основни цели.

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

В заключението са систематизирани направените в изложението изводи и обобщения.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси

Сред общотеоретичните приноси следва на първо място да посоча предмета на изследване на монографията. Оригинално е избрано да се проучат закрилата на морските интереси на Европейския съюз в контекста на европейската сигурност. Проблемът не е бил обект на самостоятелно изследване в българската специализирана литература и по същество е интердисциплинарен, защото е на границата на универсалното, партикуларно, обичайното морско право, правото на ЕС и политологията, която се занимава с понятието за „сигурност“.

За съжаление определенията в увода понятията за „закрила на морските интереси с широк и тесен смисъл“ не са доразвити в изложението и не мога да ги причисля към теоретичните приноси на монографията. В авторската справка за научните приноси на монографията В. Стаматова сочи, че закрилата на морските интереси и тяхното правно регулиране е „всеобщо право, защото от него се ползват всички субекти на международните морски отношения“. Освен това то, според авторката, е неотменимо. Изложението в монографията обаче не дава никакви доказателства за тази авторова теза, която сама по себе си е интересна. Липсва подобен извод и в заключението на монографията.

Към научно-практическите приноси трябва да отнеса малко познатите споразумения като например новото Океанското споразумение между ЕС и Канада от 18.07.2019 г. (с. 85 – 87). За съжаление информацията, която ни е поднесена е превод на прес-съобщението на Европейската комисия, направено след сключването на споразумението, достъпна на https://ec.europa.eu/fisheries/press/eu-and-canada-conclude-ocean-partnership-agreement_en.

Като научно-приложен принос бих могла да посоча (макар и с уговорката, че изложението е описателно) представянето на регионалните морски стратегии на ЕС.

Към научно-практическите приноси причислявам изводът на с. 168, че ЕС провежда „политика се основава на идеята, че управлението на Арктика следва да се гради върху такива съществуващи многостранни споразумения и механизми, като Конвенцията на ООН по морско право, Арктическият съвет и Международната морска организация, а не върху Арктически договор“.

IV. Критични бележки и препоръки

Цялостната структура на монографията не съответства на предмета на изследване. Би следвало теоретичните проблеми на дефинирането на понятията „закрила на морските интереси“ в тесен и широк смисъл, „европейска сигурност“, „морска сигурност“ да са предмет на отделна, първа глава. Особено ценно би било да се изведат заплахите за морската сигурност и спрямо тях да се гради изложението. Едва

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

след тяхното теоретично дефиниране може да се разгърне изложение, което да ги апробира.

В Глава Първа параграф 2 не допринася особено за постигането на целта на изследването. Тази част (параграф 2 на Глава Първа), представяща морската политика на водещи морски държави би била особено интересна и полезна, ако беше направен сравнителен анализ между тези политики и морската политика на ЕС, както и съответни изводи. Освен това авторката не е обосновала избора на точно тези морски държави (Австралия, Канада, САЩ и Япония), а не на други.

При представянето на морската политика на САЩ не е посочено, че те не са страна по Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г. Авторката сочи, че разработването и влизането в сила на Конвенцията на ООН по морско право е фактор в „кардиналната ревизия на американската океанска политика и адаптирането ѝ към новите международни условия“ (с. 89). Би представлявало интерес да се анализират причините за неучастието на САЩ в тази конвенция и каква е тази кардинална ревизия на морската им политика.

Целият параграф 2.4. за японската морска политика съдържа доста информация сам по себе си, но няма никаква връзка с морската политика на ЕС.

Представени са само актове, които са стратегии, т.нар. релевантни „книги“, Интегрираната морска политика, Европейската стратегия за морска сигурност и др., които не са правно обвързващи. Липсва посочване и анализ на нормативната уредба както в първичното, така и във вторичното право на ЕС. Както е известно първият морски законодателен пакет е приет през 1986 г. и съдържа три регламента. Вторият морски законодателен пакет либерализира националния каботаж и датира от 1992 г. Има регламенти в областта на конкурентното право, ревизирани ръководни правила за морския транспорт от 2004 г. и др. Само в материята за условията на работа в морското дело има 5 директиви, в стандартите за опазване на околната среда от морския транспорт има 4 директиви и един регламент, в уредбата на морския транспорт и правилата за сигурност има над 11 правнообвързващи акта. След аварията с танкерите „Ерика“ през 1999 г. и „Престиж“ през 2002 г. бяха приети т. нар. пакети „Ерика 1“ и „Ерика 2“, съдържащи директиви и регламенти, засилващи европейските стандарти за морска безопасност. Нямам претенции авторката да изследва цялата материя, защото тя е огромна. Но би могла да се ограничи в онези аспекти, които засягат европейската и по-специално морската сигурност.

Параграф 1 от Глава Трета не представя изчерпателно международноправната уредба, той е схематичен и безполезен. Именно тук В. Стаматова би следвало да се задълбочи върху същността на Конвенцията на ООН по морско право като смесен договор поради участието на ЕС в нея. Макар и в категорията на традиционен смесен договор, Конвенцията урежда, че ЕС може да стане страна по нея, ако повечето държави членки са се присъединили. В този случай една част от предмета на договора е от компетентността на ЕС, а друга – от компетентността на държавите членки. Макар отчасти проблемът да е изследван от Тодор Коларов в монографията му Смесените

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

договори на ЕС, Нов Български университет, С., 2018, има много какво да се напише по въпроса.

Липсва дори споменаване на гръцко-турския конфликт след откриването на залежите от природен газ в Източното Средиземноморие. Проблемът за изключителната икономическа зона между гръцките острови и Турция датира от Лозанския договор от 1923 г., с който се определят границите на Турция. Този конфликт в момента е най-тежкият фактор, който влияе върху сигурността на ЕС. Европейските институции многократно се намесват в спора на страната на Гърция и Кипър (като държави-членки). Има интересно развитие и с включването в конфликта на Либия. Гърция преговаря с Египет за съвместна експлоатация на залежите от газ. Струва ме се съществен пропуск поне да не се отбележи този конфликт. Още повече, че В. Стаматова посочва международните морски спорове като заплахи за морската сигурност на с. 198. В Европейската стратегия за морска сигурност междудържавните морски спорове са поставени на първо място сред рисковете и заплахите за морската сигурност на ЕС.

Почти навсякъде изложението е описателно.

Има сериозни пропуски в използваната международноправната българска литература. Така например не е цитиран покойния проф. Ал. Янков, който е доайенът на морското право в България и учен от световна величина (например не е посочена статията му за пиратството). Не е използвана монографията на Ирина Мулешкова по морско право. Липсва позоваване на фундаменталната монография на Ангел Анастасов Международноправен режим на биоразнообразието, БАН-Институт за държавата и правото, С., 2015, в която има задълбочен и пълен анализ на Конвенцията за биологичното разнообразие, приета на конференцията в Рио ди Жанейро през 1992 г. Липсват изследванията на други български автори в материята на морското частно право.

На с. 73 авторката ни запознава със започването на преговори за всеобхватно търговско споразумение между ЕС и Австралия на 18.06.2018 г. По-нататък тя пише, че “Те започват след приключването на преговорите с Япония през миналата година и с Мексико през пролетта на тази година, както и след влизането в сила на търговското споразумение между ЕС и Канада през септември миналата година“. Не е прецизирано коя е „миналата година“ на с. 73. Книгата е издадена през 2020 г. и читателят следва да предполага, че това е 2019 г., но всъщност е може би 2017 г.

Не мога да приема заключението, че в монографията е анализирана „правната уредба на закрилата на морските интереси на ЕС в контекста на европейската сигурност“ (с. 204). Както посочих по-горе, липсва анализ на уредбата в първичното и вторично право на ЕС, както и на Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г.

В труда има сериозни терминологични неточности. На с. 77 неправилно е използван терминът „съседна зона“ вместо „прилежаща зона“, каквато е уредбата в Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г. Използван е терминът „Генерална асамблея“ вместо „Общо събрание“ на ООН (съгласно превода на български език) – с. 176, с. 183. В международноправната литература не е прието да се използва термин

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

„правнонормативна база“ (с. 177). Известно е, че създаването на международноправни норми е консенсуално и се използва „международноправна уредба/регламентация“.

На с. 170 авторката пише за „транспониране“ на Резолюция 61/105 на Общото събрание на ООН в правото на ЕС. Терминът „транспониране“ се използва единствено в правото на ЕС за въвеждането на разпоредби на директивите на националното законодателство на държавите членки. В международното право се използва терминологията „въвеждане“, имплементиране“, трансформация“, „инкорпораци“ и др.

Езикът и стилът на изложението не допринасят за положителна оценка на монографията. Натрапчиво е използван разговорния израз „можем да кажем“ на с. 19, с. 121, с. 144, с. 167, с. 171, с. 177, с. 178, с. 181, с. 187, с. 195, с. 200, дори в заключението на с. 206. Други разговорни изрази, които правят лошо впечатление са например „Стратегията се върти“ – на с. 124, „развитие на нещата“ – на с. 165 и др.

На с. 100 е използвано множествено число „буйове“, вместо „буи“ (с ударение върху „и“, относно кое е множественото число на „буй“ съм се допитвала с лингвист по повод на мои лекции по морско право).

На с. 189 има недовършено изречение.

Цялостното издание на монографията страда от многобройните граматически и технически грешки. Има и неправилни цитирания като напр. на с. 174, сноска под линия № 160.

Липсва списък на използваните съкращения на български и английски език.

V. Заключение:

Представената научна продукция на д-р Ваня Стаматова дава основание за преценка за съответствието ѝ с изискванията на ЗРАСРБ, както и способността на кандидата в конкурса да избира за разработване значими и актуални проблеми с голямо теоретично и практическо значение. Представената научна продукция, по-специално монографията е описателна, възпроизвежда правно необвързващи актове и не е оригинално достижение на автора.

Имайки предвид гореизложеното и на основание чл. 24 от Раздел III на ЗРАСРБ, чл. 53, ал 1 от ПЗРАСРБ и съответните разпоредби от Правилника за развитие на академичния състав в БСУ давам отрицателна оценка и предлагам д-р Ваня Христова Стаматова да не бъде избрана за „доцент“ по професионално направление „право“ 3.б., научна специалност „Международно право и международни отношения“.

14 ноември 2020 г.

проф. д-р Ирена Илиева